

Byla C-229/20

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2020 m. gegužės 29 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Sofiyski rayonen sad (Bulgarija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2020 m. gegužės 29 d.

Ieškovas:

P

Atsakovė:

„K“ EOOD

Pagrindinės bylos dalykas

Vartojimo kredito sutartis, kurioje nėra aiškiai nurodyta bendra kredito kaina – Nacionalinės teisės aktuose tokiais atvejais numatytos sankcijos (sutarties negaliojimas) proporcingumas atsižvelgiant į Direktyvos 2008/48/EB nuostatas – Atskiros susitarimo dėl papildomų paslaugų, tiesiogiai susijusių su vartojimo kredito sutartimi ir galimybe pakeisti sutartyje nustatytas kredito įmokas ir atidėti jų mokėjimą, sudarymas – Galimas sąlygos dėl atlygio už šį paslaugų paketą nesąžiningumas pagal Direktyvą 93/13/EEB – Klausimas, kokio pobūdžio šios papildomos paslaugos turi būti, kad galėtų būti laikomos pagrindinio sutarties dalyko dalimi – Klausimas, ar tokių papildomų paslaugų išlaidos laikytinos „bendros kredito kainos“, kuri pagal Direktyvą 2008/48/EB taikoma apskaičiuojant bendros kredito kainos metinę normą, dalimi.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/48/EB ir Tarybos direktyvos 93/13/EEB išaiškinimas atsižvelgiant į tariamą vartojimo kredito

sutarties negaliojimą dėl nesąžiningų arba negaliojančių sąlygų, nustatytų atskirame susitarime dėl su suteiktu kreditu susijusių papildomų paslaugų teikimo, remiantis SESV 267 straipsniu.

Prejudiciniai klausimai

1. Ar Direktyvos 2008/48/EB 3 straipsnio g punktas aiškinamas taip, kad mokesčiai už papildomas paslaugas, dėl kurių buvo susitarta kartu su vartojimo kredito sutartimi, kaip antai mokesčiai už galimybę atidėti kredito dalių mokėjimą ir jas sumažinti, yra bendros kredito kainos metinės normos dalis?
2. Ar Direktyvos 2008/48/EB 10 straipsnio 2 dalies g punktas aiškinamas taip, kad klaidingos bendros kredito kainos metinės normos nurodymas prekiautojo ir vartotojo kaip kredito gavėjo sudarytoje kredito sutartyje laikytinas bendros kredito kainos metinės normos nenurodymu kredito sutartyje ir nacionalinis teismas turi taikyti nacionalinės teisės aktuose numatytas bendros kredito kainos metinės normos nenurodymo vartojimo kredito sutartyje teisinės pasekmes?
3. Ar Direktyvos 2008/48/EB 22 straipsnio 4 dalis aiškinama taip, kad nacionalinės teisės aktuose numatyta sankcija, pagal kurią vartojimo kredito sutartis laikoma negaliojančia ir turi būti grąžinama tik suteikta pagrindinė suma, yra proporcinga tokiu atveju, kai vartojimo kredito sutartyje nurodyta netiksli bendros kredito kainos metinė norma?
4. Ar Direktyvos 93/13/EEB 4 straipsnio 1 ir 2 dalys aiškinamos taip, kad mokesčiai už papildomų paslaugų paketą, numatytą kartu su – pagrindine – vartojimo kredito sutartimi sudarytame atskirame papildomame susitarime, laikytini pagrindinio sutarties dalyko dalimi, todėl negali būti nesąžiningumo tyrimo dalykas?
5. Neatsižvelgiant į atsakymą į trečiąjį klausimą: ar Direktyvos 93/13/EEB 3 straipsnio 1 dalis, siejama su šios direktyvos priedo 1 punkto o papunkčiu, aiškinama taip, kad su vartojimo kreditu susijusių papildomų paslaugų sutarties sąlyga yra nesąžininga, kai pagal ją vartotojui suteikiama abstrakti galimybė atidėti ir perplanuoti savo įmokas ir mokesčius ir už tai jis privalo mokėti net ir tuomet, kai nesinaudoja šia galimybe?

Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos ir jurisprudencija

2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinti Tarybos direktyvą 87/102/EEB, visų pirma 3 straipsnio g punktas, 4 straipsnio 1 ir 2 dalys, 10 straipsnio 2 dalies g punktas ir 23 straipsnis

1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais, visų pirma 3 straipsnio 1 dalis, 4 straipsnio 1 dalis ir 5 straipsnis, direktyvos priedo 5 straipsnio 1 punkto o papunktis

2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *EOS KSI Slovensko*, C-448/17 (EU:C:2018:745)

2016 m. lapkričio 9 d. Sprendimas *Home Credit Slovakia*, C-42/15 (EU:C:2016:842)

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

Zakon za zadolzheniata i dogovorite (Įsipareigojimų ir sutarčių įstatymas), visų pirma 26, 34 ir 55 straipsniai

Zakon za potrebitelskia kredit (Vartojimo kredito įstatymas), visų pirma 10a, 11, 19, 21–24 ir 33 straipsniai, ir šio įstatymo *Doplnitelni razporedbi* (Papildomos nuostatos) 1 straipsnis

Zakon za zashtita na potrebitelite (Vartotojų apsaugos įstatymas), visų pirma 146–148 straipsniai

Faktinių aplinkybių ir proceso santrauka

- 1 2017 m. balandžio 13 d. Sofijoje (Bulgarija) gyvenantis P ir ten pat įsisteigusi nebankinė finansų įstaiga „K“ EOOD sudarė vartojimo kredito sutartį. Pagal ją ieškovui 24 mėnesiams suteikta 3 000 levų (BGN) (apie 1 500 EUR) suma. Už šį kreditą buvo nustatytos 41,17 % metinės palūkanos, o bendros kredito kainos metinė norma siekė 49,89 %. Buvo susitarta, kad kreditas turės būti grąžinamas 24 vienodo dydžio mėnesinėmis dalimis. Nustatyta, kad dienos palūkanų norma sudaro 0,11 %. Taigi bendri kredito įsipareigojimai sudarė 4 451,04 BGN (apie 2 225 EUR). Sudarydamas kredito sutartį ieškovas sutiko su atsakovės Bendrosiomis verslo sąlygomis.
- 2 Kartu su kredito sutartimi buvo sudarytas atskiras susitarimas dėl papildomų paslaugų. Jame numatyta, kad ieškovas gali pasinaudoti penkių papildomų paslaugų paketu: „1. Prioritetinis vartojimo kredito peržiūrėjimas ir išmokėjimas. 2. Galimybė atidėti tam tikro skaičiaus kredito grąžinimo įmokų mokėjimą. 3. Galimybė sumažinti tam tikrą skaičių kredito grąžinimo įmokų. 4. Galimybė pakeisti mokėjimo terminą. 5. Palengvinta papildomų lėšų suteikimo procedūra.“
- 3 Šio papildomų paslaugų paketo kaina yra 3 601,44 BGN (apie 1 800 EUR), ji suskirstyta į dalis, kurių mokėjimo terminas toks pat kaip kredito įmokų. Taigi visa suma, kuri turi būti grąžinama pagal pagrindinę kredito sutartį ir susitarimą dėl papildomų paslaugų paketo, yra 8 052,48 BGN (apie 4 026 EUR).

- 4 Pagal atsakovės Bendrąsias verslo sąlygas pasirinktomis paslaugomis galima pasinaudoti tik tam tikromis sąlygomis. Pavyzdžiui, galimybė atidėti tam tikro skaičiaus dalių mokėjimą susieta su tam tikru pagrindu, kaip antai darbo netekimas ar liga, ir gali būti atidedamos ne daugiau kaip keturios įmokos; sumažinti leidžiama taip pat ne daugiau kaip keturias sutartyje numatytas įmokas. Dėl kiekvieno pasinaudojimo nurodytomis paslaugomis raštu sudaromas papildomas susitarimas.
- 5 Pagal susitarimą dėl papildomų paslaugų jis nėra būtina sąlyga tam, kad būtų sudaryta vartojimo kredito sutartis arba kad būtų suteiktas kreditas siūlomomis sąlygomis. Aiškiai nurodyta, kad klientas šį susitarimą sudaro savanoriškai, supranta jo turinį ir pasirašydamas susitarimą sutinka su visomis jo sąlygomis.
- 6 Numatyta, kad atsakovė papildomas paslaugas teikia tik kaip galimybę, o kredito gavėjas privalo už jas sumokėti neatsižvelgiant į tai, ar jomis pasinaudojo. Atlygis už paslaugas mokėtinas tuoj pat, tačiau, jei kreditas grąžinamas tvarkingai, atidedamas ir mokamas kartu su mėnesinėmis kredito įmokomis.
- 7 Ieškovas du kartus pasinaudojo papildoma paketo paslauga. Pirmą kartą jis paprašė atidėti dviejų sutartyje nustatytų mėnesinių įmokų mokėjimą. Dėl to buvo pasirašytas kredito sutarties priedas, pagal kurį buvo nukeltas 2017 m. rugpjūčio ir rugsėjo mėn. mokėtinų įmokų mokėjimas. Pagal antrąjį priedą buvo nukeltas ir septintos kredito grąžinimo plane nustatytos įmokos mokėjimas.
- 8 Ieškovas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme pareiškė ieškinį ir teigia, jog kelios vartojimo kredito sutarties sąlygos pažeidžia imperatyvias teisės nuostatas arba yra nesąžiningos, todėl ši sutartis yra negaliojanti.

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

- 9 Pagrindinis ieškovo argumentas yra tai, kad sutartis apskritai yra negaliojanti, nes kelios vartojimo kredito sutarties sąlygos pažeidžia imperatyvias teisės nuostatas arba yra nesąžiningos. Todėl atsakovė neturi teisės iš ieškovo gauti sutartyje numatyto atlygio. Ieškovas reikalauja jam grąžinti tai, ką atsakovė iš jo yra gavusi (remdamasis *Zakon za zadalzhniata i dogovorite* 34 straipsnyje įtvirtintu principu, pagal kurį turi būti grąžinama tai, kas buvo gauta pagal negaliojančią sutartį, ir *Zakon za potrebitelskia kredit* 23 straipsnyje įtvirtintu principu, pagal kurį vartotojas vartojimo kredito sutarties negaliojimo atveju privalo grąžinti tik gautą sumą be mokesčių ir palūkanų). Ieškovas reikalauja, kad atsakovė jam grąžintų dėl sutarties negaliojimo be teisinio pagrindo permokėtą sumą.
- 10 Ieškovas pabrėžia, kad pagal kreditorės Bendrąsias verslo sąlygas kredito sutartis automatiškai nustoja galioti, jei vėluojama sumokėti ilgiau kaip 30 dienų. Be to, prieštaraujant šiai sąlygai, nustatyta, kad tokio „nustojimo galioti“ atveju kredito gavėjas privalo sumokėti visas viso dydžio sutartyje nustatytas įmokas. Todėl ieškovas teigia, kad jis, patirdamas finansinių sunkumų, negali išsilaisvinti iš jam

ypač nepalankaus įsipareigojimo sumokėti už papildomų paslaugų paketą, ir tai yra viena iš priežasčių preziumuoti, jog kredito sutartis yra negaliojanti.

- 11 Ieškovas taip pat teigia, kad sąlygos dėl mokėjimo už papildomų paslaugų paketą yra nesąžiningos, nes jis yra įpareigojamas sumokėti už „paslaugą“, kuria galbūt iš tikrųjų nepasinaudos. Ieškovas nurodo, kad galiausiai net išigyjant papildomų paslaugų paketą galimybė atidėti kredito įmokų mokėjimą ir jas sumažinti netaikoma automatiškai, o dėl pasinaudojimo atitinkama paslauga reikalingas kreditorės sutikimas. Todėl, ieškovo teigimu, jis moka už paslaugas, kurių negauna, o tai yra tipiška nesąžininga sąlyga, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13/EEB priedo 1 punkto o papunktį.
- 12 Šioje byloje atliktoje audito ekspertizėje daroma išvada, jog bendros kredito kainos metinė norma yra 49,89 %, kai ji apskaičiuojama tik pagal pagrindinės kredito sutarties įsipareigojimus. Tačiau kai į bendros kredito kainos metinės normos apskaičiavimo formulę įtraukiama papildomų paslaugų paketo kaina, bendros kredito kainos metinė norma padidėja iki 216,05 %.
- 13 Atsižvelgdamas į tai, ieškovas pabrėžia, jog, sudarant kredito sutartį, teisės aktuose buvo nustatytas draudimas pagal kredito sutartį taikyti bendros kredito kainos metinę normą, kuri kredito grąžinimo laikotarpiu būtų daugiau kaip penkis kartus didesnė nei teisės aktuose nustatyta 10 % metinė palūkanų norma, taigi didžiausia bendros kredito kainos metinė norma galėjo būti 50 %. Remiantis *Zakon za potrobitelskia kredit* 19 straipsnio 5 dalimi, sutarties sąlygos, pagal kurias ši ribinė vertė viršijama, yra negaliojančios. Pagal šio įstatymo 21 straipsnio 1 dalį taip pat yra negaliojanti bet kuri vartojimo kredito sutarties sąlyga, kuria siekiama apeiti šio įstatymo reikalavimus arba jie apeinami. Be to, pagal *Zakon za potrobitelskia kredit* (22 straipsnis, siejamas su 11 straipsnio 1 dalies 10 punktu) vartojimo kredito sutartis yra negaliojanti, kai joje nenurodyta bendros kredito kainos metinė norma, ir tokiu atveju vartotojas turi grąžinti tik faktiškai gautą sumą be palūkanų ir išlaidų.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvų santrauka

- 14 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui pirmiausia kyla klausimas, ar netikslus bendros kredito kainos metinės normos dydžio nurodymas vartojimo kredito sutartyje prilygintinas šių palūkanų nenurodymui. Teismas, atsižvelgdamas į reikalavimą, kad sutarčių su vartotojais sąlygos turi būti suformuluotos aiškiai, ir į tai, kad bet koks netikslumas aiškintinas prekiautojo nenaudai (*Zakon za zashtita na potrobitelite* 147 straipsnis, siejamas su *Zakon za potrobitelskia kredit* 24 straipsniu), linkęs daryti tokią išvadą. Nurodytomis nuostatomis į nacionalinę teisę perkeltas Direktyvos 93/13/EEB 5 straipsnis.
- 15 Sprendime *EOS KSI Slovensko* (C-448/17) Teisingumo Teismas nusprendė, kad neaiškiai suformuluota sąlyga dėl bendros kredito kainos metinės normos dydžio neatitinka Direktyvos dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 4 straipsnio 2 dalyje nustatyto reikalavimo ir teismas, į kurį kreiptasi, turi netaikyti tokių

sąlygų. Šiuo atveju kyla klausimas, ar šis principas taikytinas ir tuomet, kai prekiautojas bendros kredito kainos metinės normos dydį sąmoningai nurodo netiksliai, siekdamas apeiti nacionalinės teisės aktuose nustatytą draudimą taikyti pernelyg didelę bendros kredito kainos metinę normą.

- 16 Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teismui kyla klausimas, ar vartojimo kredito sutartyje į bendros kredito kainos metinės normos apskaičiavimo formulę turi būti įtraukiamos išlaidos, kaip antai šioje byloje papildomų paslaugų paketo išlaidos. Bendros kredito kainos metinės normos nustatymas yra visiškai suderintas Direktyvos 2008/48/EB 3 straipsnio g punktu, todėl Teisingumo Teismas turi išaiškinti, ar apskaičiuojant bendros kredito kainos metinę normą reikia įtraukti mokesčius už papildomas paslaugas, kaip antai tokias, dėl kurių šalys susitarė šioje byloje.
- 17 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas laikosi nuomonės, jog bendros kredito kainos metinės normos nustatymo formulė turi būti kuo labiau numatoma. Taigi tam tikros su kreditu, taip pat su jo grąžinimu, susijusios įmokos visada turi būti laikomos kredito sutarties kaina. Dėl aplinkybės, jog kreditas gali būti suteikiamas lankstesnėmis ar veikiau „griežtesnėmis“ sąlygomis, vartotojas negali likti nežinioje, kokią kainą jis turės sumokėti už jam suteiktą papildomą lankstumą. Vartotojas būtų palankesnėje padėtyje rinkdamasis kredito produktus, jei bendros kredito kainos metinė norma apimtų – net nesinaudojant tomis teisėmis mokėtinus – mokesčius už įmokų atidėjimą ar keitimą. Priešingu atveju vartotojas turėtų atlikti sudėtingus matematinius skaičiavimus, kad galėtų palyginti riziką, kylančią dėl būtinybės atidėti įmokas, ir riziką, kylančią dėl sprendimo jas padidinti. Todėl teismas, į kurį kreiptasi, mano, jog bendros kredito kainos metinės normos apskaičiavimo metodas turi apimti kredito dalių mokėjimo atidėjimo išlaidas ir kredito grąžinimo būdą.
- 18 Trečia, sprendimą turinčiai priimti teismo kolegijai svarbu, ar minėtos papildomos paslaugos yra „būtina kredito suteikimo sąlyga“ ir ar „kreditas suteikiamas tik naudojantis“ šiomis papildomomis paslaugomis. Atsakydamas į šį klausimą Teisingumo Teismas turi atsižvelgti į aplinkybę, jog šioje byloje nesiginčijama dėl to, kad nagrinėjamas papildomas paslaugas vartotojas sudarydamas kredito sutartį užsisakė savanoriškai, – byloje nereiškia priekaišto, kad ieškovas būtų suklaidintas dėl jo sudarytos sutarties pobūdžio. Taip pat neteigiama, kad atsakovė būtų nesutikusi suteikti kredito, jei ieškovas nebūtų sutikęs mokėti už papildomas paslaugas. Vis dėlto atkreiptinas dėmesys į tai, kad už šias papildomas paslaugas reikia sumokėti jau sudarant sutartį, nors jomis galbūt nebus naudojamosi. Taip pat reikia atsižvelgti į tai, kad šios paslaugos susijusios tik su kredito grąžinimo būdu, o ne su kitų prekių ar paslaugų, kurių neapima ieškovui jau suteikta pinigų suma, teikimu jam. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teismo manymu, reikšminga ir aplinkybė, jog šios paslaugos suteikiamos tik tuomet, kai raštu sudaromi papildomi susitarimai, ir nustatyta daugybė naudojimosi jomis sąlygų.

- 19 Taip pat reikia įvertinti tai, ar nacionalinės teisės aktuose numatyta adekvati sankcija tuo atveju, kai vartojimo kredito sutartyje neaiškiai nurodoma bendros kredito kainos metinė norma. Remiantis sprendimu *Home Credit Slovakia* (C-42/15, rezoliucinės dalies 4 punktas), nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias dėl nedidelių vartojimo kredito sutarties turinio netikslumų ji laikoma negaliojančia, gali būti neproporcinga sankcija, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2008/48/EB 23 straipsnį. Šiuo atveju reikia pateikiant išaiškinimą nustatyti, ar netikslios palūkanų normos nurodymas kredito sutartyje turi nulemti tai, kad sutartis nustoja teisiškai galioti ir vartotojas atleidžiamas nuo įpareigojimo mokėti palūkanas ir mokesčius.
- 20 Sprendimą turinčios priimti teismo kolegijos manymu, kreditorius, taikydamas aiškią bendros kredito kainos metinės normos nustatymo formulę, gali lengvai išvengti sankcijos, t. y. palūkanų ir savo visų sutartyje numatytų pajamų netekimo, rizikos. O netikslus išlaidų nurodymas gali suklaidinti vartotoją ir sukurti konkurencinį pranašumą kitų rinkos dalyvių produktų atžvilgiu. Todėl teismas, į kurį kreiptasi, daro prielaidą, jog pagal teisės aktus kreditoriui gali būti taikoma griežtesnė sankcija už klaidingos bendros kredito kainos metinės normos nurodymą.
- 21 Galiausiai kyla klausimas, ar sąlygos, pagal kurias ieškovas turi sumokėti už papildomų paslaugų paketą, šioje byloje gali turėti saistomąjį poveikį jo atžvilgiu. Viena vertus, tai yra nacionalinės teisės, pagal kurią, konkrečiai pagal pirmiau nurodytą *Zakon za potrebitelskia kredit* 19 straipsnį, apribojama didžiausia kredito kainos suma, klausimas. Kita vertus, tai yra ir Sąjungos teisės klausimas, nes mokėjimas už papildomas paslaugas gali būti grindžiamas nesąžiningų sąlygų taikymu sutartyse su vartotojais.
- 22 Atsižvelgiant į Direktyvos 93/13/EEB 4 straipsnio 1 dalyje nustatytą reikalavimą, kad nesąžiningos sąlygos negali būti susijusios su pagrindiniu sutarties dalyku, ir į aplinkybę, jog dėl papildomų paslaugų paketo buvo susitarta atskirai, teismui, į kurį kreiptasi, kyla abejonių, ar šis paketas laikytinas su kredito sutartimi susijusios sutarties „pagrindiniu dalyku“, ar papildoma kredito sutarties sąlyga. Pastarąją prielaidą patvirtinantis argumentas yra abiejų sutarčių ryšys ir aplinkybė, jog mokesčiai už papildomas paslaugas nustatyti ne susitarime dėl jų teikimo, o pačioje vartojimo kredito sutartyje.
- 23 Teismas, į kurį kreiptasi, linkęs daryti prielaidą, jog, kai Sąjungos teisės nuostatomis reglamentuojamos su kredito sutartimis susijusių paslaugų teikimo sutartys, šios paslaugos turėtų būti susijusios ne su kredito suteikimo arba grąžinimo būdu. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo manymu, priešingai, šios nuostatos taikomos kitoms, pinigų sumos suteikimą papildančioms, paslaugoms, pavyzdžiui, elektroninio mokėjimo paslaugoms, prieigai prie informacinės visuomenės paslaugų ir panašioms. Todėl ieškovo nuomonė, jog tai nėra papildomos paslaugos, atrodo pagrįsta. Taip pat negalima pamiršti, kad kreditoriai pinigų sumas teikia siekdami užsitikrinti reguliarių

numatomą pelną ir kad įmokų atidėjimas ir perplanavimas susiję su kreditorių rizika. Todėl už tokią galimybę sumažinti finansinę naštą gali būti imamas atlygis.

- 24 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo manymu, į klausimą, ar visada laikytina, kad tokios papildomų paslaugų išlaidos grindžiamos nesąžiningomis sąlygomis, reikėtų atsakyti neigiamai. Vis dėlto tai turėtų reikšti, kad vartotojas, sumokėjęs papildomus mokesčius už tokias paslaugas, turėtų turėti teisę jomis naudotis beveik automatiškai.

DARBINIS VERTINIMAS